

Universitätsbibliothek Paderborn

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

II. Varia afferuntur loca in quibus literam visus est pessumdedisse.

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

A tem? Veritatem historie, ait Epiphanius Epist. ad Ioh. Hieros. cap. 2. allegoria depravans mendacio infinita verba multiplicat: quod eidem obicit Hær. 64. cap. 4. adiicisque ad falsarum opinionum præsidium testimonia Scriptoribus sacris perperam afficta ab eo afferri. Eadem de causa hunc culpat Hieronymus in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. At in cap. 10. Danielis, nomini Origenis pepercit, rem ipsam coarguit. Coargunt & Basilius Hom. 9. in Hexaem. & Chrysostomus Homil. 13. in Genes. & Augustinus libr. 13. De civit. Dei, cap. 21. & libr. 8. De Genes. ad liter. cap. 1. & Anastasius Sinaia libr. 7. Anagog. Contemplat. & Michaël Glycas Annal. part. 4. & Nicetas Choniates in Thaefaco orthod. fid. libr. 4. Hær. 31. & his omnibus antiquior Euystathius Antiochenus in libro De engastrimytho; cuius incursiones in Origenem & assultus infra retundemus.

B II. Iurene an iniuria lis ea adversus Origenem mota sit, videamus. Sæpe quidem historicum sensum proculandum ac contemendum esse docet: velut libr. 6. contr. Cels. τὸ γένος ἔργονει, πᾶς ἡ ποίησις ζωτική. γένος μὴ τὸ εἰδώλων εὐθύγατον τὸ θεῖον γεννητόν, ποίησις ἡ τοντή. Ibidem imperita eos arguit qui rebus procreandis sex veros dies Deum insulfisse putant: & libr. 7. refellens Cellum, qui instituta quædam Christi Mosaicæ Legi contraria esse pugnabat, duplum esse Legem respondet, alteram iuxta litteram, alteram juxta intellectum; Legem quæ est τὸ περὶ τὸ περὶ, ab Ezechiele appellari. *Ad Ezech. 20.*

καρποῖς τὸ καλόν, καὶ σεμινάρια τὸ καλόν, at Legem quæ est τὸ περὶ σπέρματα, ab eodem Propheta *21.*

σιρμοῦται τὸ καλόν, & περὶ περὶ τὸ καλόν nuncupari. Idem Homil. 6. in Genes. *Q. a nobis,*

inquit, adiutorio erit legentibus Abraham tantum Patriarcham, non solum mentium esse Abimelech

C Regi, sed & pudicitiam conjugi prodiisse? Quid nos adiutori tanti Patriarchæ uxori, si pretetur contaminationibus exposita per connivitatem maritalem? Hæc tudei potest. & si qui cum eis sunt literæ amici, non spiritus: & Homil. 10. sequenti: Sæpe iam dixi quod in his non historiae narrantur, sed mysteria contextuntur. Homilia vero 2. in Exod. Si secundum historias narrationem suscipienda essint que scripta sunt, videtur hoc quod dicit Scriptura, quia non fecerunt obstetrices secundum quod precepit ei Rex Ægypti, stare non posse: & paulo post: Hec interim propter eos qui amici sunt literæ, & non portant Legem spiritalem esse, & spirititaliter intelligendam. Sed nos qui omnia que scripta sunt, non pro narrationibus antiquitatum, sed pro disciplinis & utilitate nostra didicimus scripta, &c. & deinde: Quia timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos: quod dictum nullam consequentiam secundum literam habere posse: & postea: Nolite putare, ut sepe iam diximus, veterum vobis fabulas recitari, D sed doceri vos per hac, ut agnoscatis ordinem vitæ. Homilia sequenti hæc scribit: Et tu ergo nisi ascenderis ad montem Dei, & ibi occurseris Moysi, id est nisi excelsum Legis ascenderis sensum, nisi ad spirititalis intelligentiae cacumen evaseris, non es os tuum apertum à Domino. Si in humili loco literæ steteris, & historiae textum Iudaicæ narrationibus innectas, non occurris si Moysi in montem Dei, nec os tuum apernit Deus, neque instruxit te que oporteat te loqui. Homilia 11. in librum eundem talia quoque offendas: Si quis est, qui legens Moysen murmurat adversus eum, & difficiet ei Lex qua secundum literam scripta est, quod in multis non videtur servare consequentiam, estendit ei Moses Petram, quæ est Christus, & adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, & reficiat sicut fumum. Homilia 3. in Levit. Iudeos inepte & inutiliter servasse ait præceptum, quo immundorum & cadaverum contactus prohibetur, atque id allegorice intelligendum esse tradit, quod & in Homil. 7. in E Levit. multis inculcat. Præterea Homilia eadem 3. præceptum Levitici exponens, quod pro peccato non spontaneo arietem immaculatum sicut sancto emptum offerri jubet, secundum literam absurdum id esse decernit, & ad spiritualem expositionem trahit Homilia 4. ad mandatum de azymis, quæ quisquis tetigerit, sanctificatum iri Lex sancit, sic ait: Enimvero nullo modo vel rei natura, vel veritas religiosus hoc recipit, & ideo redundam nobis est ad expositiones Evangelicas aigue Apostoli, ut Lex possit intelligi. Nisi enim velut men abstulerit Evangelium de facie Moysi, non potest videri vultus ejus, nec sensus ejus intelligi. Vide ergo quomodo in Ecclesia Apostolorum discipuli aucti hi quæ Moses scriptis, & defendunt ea, quod & impleri queant, & rationabiliter scripta sunt: Iudeorum vero Doctores, & impossibilitas hac & irrationalitas sequentes literam faciunt: quibus consimilium habentur Homil. 9. in Iosue. Hæc insuper commentatur

F Homilia 5. in Levit. ad Moysis præceptum de hostia pro peccato, quod extat Levit. 6. 25, & seq. Hæc omnia nisi alio sensu accipiamus, quam literæ textus ostendit, sicut sep̄ jam diximus, cum in Ecclesia recitantur, obstatum magis & subversionem Christianæ religioni, quam rationem, adificationemque præstabant. Addit postmodum Scripturam confare corpore, anima, & spiritu: litera nimurum, sensu qui intri ipsam comprehenditur, & umbra quadam rerum coelestium; corpus usui fuisse iis qui nos præcesserunt, nobis animam, spiritum iis qui cœlestem hereditatem consequentur: multis deinde interjectis ait: Triplicem namque in Scripturis divinis intelligentia inveniri sepe diximus modum, historicum, moralcm, & mysticum: unde & corpus inesse ei, & animam, ac spiritum intelleximus. Apertissimum vero quod legitur Homil. 7. in Levit. si adsideamus litteræ, & secundum hoc vel quod Iudeis, vel id quod vulgo videtur, accipiamus quæ in Lege scripta sunt, erubescere dicere & confiteri, quia tales Leges dederit Deus: videbuntur enim magis elegantes,

& rationabiles hominum Leges, verbi gratia, vel Romanorum, vel Atheniensium, vel Lacedemoniorum. Nam si vera secundum hanc intelligentiam, quam docet Ecclesia, accipiatur Dei Lex, tunc plane omnes humanas supereminet Leges, & vere Dei Lex esse creditur. Homilia 6, in Isaiam aliqua assertit haberi in Evangelii, quæ juxta literam falsa sint & mendacia; quale illud Servatoris esse dicit: Si credideritis, non solum que ego facio facietis, sed & majora horum facieis: at juxta spiritalem sensum majora Christi operibus opera Apostolos edidisse; Christum quippe homines corporaliter, hos spiritualiter sanasse. Tomo 10. in Iohann. pag. 150. veritatem Evangeliorum servari, corumque dissonantiam solvi nonnisi per anagogem posse scribit; & in Iohann. 2. 13, & seq. p. 173, 174. dubitat, reverane nummularios & propolas Templo exturbarit Christus, uti Evangelia narrant: quemadmodum columbas & turtures pro Christo oblatos, aliud aliquid quam volucres, divinum scilicet quiddam, & humana contemplatione augustinus fuisse conjectat Homil. 14. in Luc. Quemdam præterea eius locum in Gen. 3. 21. Catenæ afferunt, in quo postquam multis differuit de scortis tunicis, ita demum concludit: Λέπρος ὁν εἰ διετέθη τῷ γέραιματι Καὶ γέρων, ἀσθενῶς, τὸ κυρυμάδιον τοσαῦτον εἰ τῷ γέραιματι ζεῦν· Dicendum non adherendum esse litera Scriptura, quasi vera sit, sed occultum in litera Sacer libr. 3. thesauram esse invisiendum. Denique Socrates quantumlibet Origeniani nominis studiosus, sic tamen scribit: οὐαὶ (ωργόν) σοφοῖς λαοῖς διδάσκαλοις, καὶ καπνοῖς ὃν πίνειν μουσικοῖς αὐτοῖς οὐ γέραιμα διδοῦσθαι, τὸ δεῖ τὴν πάχα τέρποντες, διαβλεψάντες αὐτούς τὸ πάχα μύρον αὐλαῖς οἱ γέροντες λέγον, ὅπερ δὲ σωτήριον εἶναι τούτον τὸν θεόν αποκαλεῖσθαι τὸν πέραν τοῦ πατρὸς, ηποτε πάτερ τοῦ τοῦ διαβόλου γέραιματος. Quia sic interpretatur Epiphanius Scholasticus: Qui cum sapiens esset magister, & consideraret quod impossibilitas Mosaicæ legis ad literam esset impræcata, rationem Pasche ad modum contemplationis exessit, unum Pascha sollemnem verum fieri dicens, quod Salvator celebravit adversus contrarie potestates, dum crucem suscepit, & hoc tropheo uteretur contra Diabolum. Sed quoniam huic argumento totum libri 4. caput 2. consecrat, sumimam capitulū hujus, quod in Philocalia Graece scriptum habetur, hoc referre operæ pretium esse duco. Primum igitur ad allegoricam Scripturæ interpretationem adstruendam, Iudeorum imperitiam castigat, quibus quominus Christiani suscipiunt, impedimento fuere diversa Scripturæ vaticinia, quæ quamvis allegorice ad Christum pertinerent, eadem tamen juxta literam accipientes, in Iesu minime completa putaverint. Addit eudem Scripturæ interpretanda modum Valentinianos, Marcionitas, aliosque Hæreticos compulisse ut geminum admitterent Deum, justum alterum mundi Opificem, bonum alterum Christi Patrem; necnon & ex Orthodoxis quosdam, ut male de Creatore sentirent. Fatendum insuper ait multa quidem mystica, & figuris involuta in Scripturis contineri; quæ tamen illa, & ejusmodi sint ignorari; tum nonnulla recenset, quæ mysteriis scatere ita contendit, ut litera sensum neutiquam repudiare videantur. Non Prophetatum autem libris, sed Novi etiam Instrumenti Voluminibus occultos & reconditos sensus inesse dicit. Cum homine postmodum, qui corpore, anima, & spiritu constat, Scripturam confert, corpore itidem, hoc est communis & historico sensu constantem; anima quoque, sublimiori nempe sensu; ac demum spiritu, profundissimo scilicet sensu & reconditissimo. Tam subiungit historiæ aliquando sensum non repetiri, sed animam solum, & spiritum, id quod variis Apostoli locis approbat; ac ne hæc quidem omnibus obvia esse, sed iis duntaxat, qui in Scriptura meditatione subacti diurno studio fuerint. Ait deinde mysteria hominibus tradere volentem Spiritum sanctum, ea historici sensus integrumentis implicuisse, qui reconditionis doctrinæ penus tantum & promtuarium est: quem ne quis interioris & occulte doctrinae preceptis vacare putaret, ipsis de causa procurasse divinam sapientiam offendicula quadam, vel intercapacis intelligentia fieri historias; impossibilita quendam & inconvenientiam per medium intendendo, ut interruptio ipsa narrationis velut obicitibus quibusdam legenti resistere objectis, quibus intelligentie butus vulgaris iter ac transitum negaret, & ita ad alium tramitem, celsiorem nempe & eminentiorem diverteremus; multa igitur hujusmodi haberi in Scriptura, vel minus gesta, vel quæ omnino geri non possent; interdum etiam quæ possent quidem geri, nec tamen gesta sunt; præcipue vero in Lege, quæ multa haber, in quibus nulla prorsus ratio utilitatis ostenditur; interdum vero & impossibilita decernuntur; sed & in toto Veteri ac Novo etiam Testamento. Hinc varias Scripturæ tangit historias, in quibus historici sensus veritatem frustra requiri affirmat; frustra, exempli causa, existimari tres priores ab orbe condito dies fuisse sine Sole, Luna, & Stellis; priorem etiam sine cœlo, quod supra jam excussumus: incepit quoque & insulso credi Deum in Paradiso plantasse arbores, & eam quæ vitæ dicitur, & quæ scientiam boni & mali continere; Deum post meridiem ambulasse in horro, & Cainum à facie Dei exivisse, quæ à nobis fere tractata sunt: multa ejusmodi posse colligi è Scripturis, quæ scripta sunt quidem tanquam facta; non tamen secundum historiam competenter & rationabiliter fieri posuisse credenda sunt: hujus generis esse, quod narrat Evangelium, in excelsum montem à Diabolo Iesum esse subiectum, ut

A universa mundi regna inde ei monstraret : & quod præcipit Moyses exterminari omne masculinum, quod octavo die non fuerit circumcisum : & Tragelaphum inter munda animalia, Gryphum inter immunda haberi; cum hic ab homine non possit capi , ille ne esse quidem: licet Gryphes & Tragelaphos esse & capi proditum sit à Veteribus : sabbato item loco suo non moveri, nec onus levare ; & quod habent Evangelia: *Neminem in via satutaueritis*; duas neutiquam habendas tunicas nec calceamenta ; dexteram percutient maxillam, sinistram esse præbendam , *cum omniis*, inquit, *qui percussit dextram manu sinistram percussit maxillam*; oculum, qui sit offensioni & scandalo , erendum ; non adducendum amputatum præputium : que omnia à se allata esse scribit, ut intelligamus res non solum rationi contrarias, sed etiam quae fieri minime possint, in litera contineri. Subnedit postea non omnem idcirco sese historię sensum aspernari, *cum malo plura sint, qui secundum hystoriam constant, quam ea qua nudum sensum continent spiritalem*; cuiusmodi nonnulla commemorat, puta Decalogi præcepta. Deinde vero multam adhibendam ait cautionem & diligentiam, quo mysticus sensus à sensu litera discernatur; tum notam hanc ac regulam ad id utili proponit; quotiescumque de Hierusalem, vel Iudea, vel Israele, vel Jacob vaticinantur aliquid Prophetæ, hoc ex ipsis Pauli instituto ad coelestem Hierusalem, vel Iudæam, vel Israelem, vel Jacob anagogie esse referendum; & pari etiam modo quacunque de Aegypto, Babylone, Tyro, & Sidone prædictum est: cum in celo loci sint terrenis istis cognomines, ac locorum istorum incolæ, animæ videlicet. Denique multis interpolatis sic concludit: *Sunt quædam quorum significationem proprie nullus omnino potest humana lingua sermonibus explicare, sed simpliciore magis intellectu, quam ullis verborum proprietatibus declarantur.* Ad quam regulam etiam divinarum literarum intelligentia retinenda est, quo scilicet ea qua dicuntur, non pro visititate sermonis, sed pro divinitate sancti Spiritus, qui eas conscripsi inspiravit, cœscantur.

B III. Primus hunc interpretanda Scriptura morem Origenes non invexit. Scribit Eusebius libr. 2. Histor. Eccl. cap. 17, multa Philonem de Therapeutis (qui Ascetae erant Christiani Aegyptum incolentes) commemorare; sed illud præcipue, totos in meditacione Philosophiae dies traducere solitus fuisse ipsis, & in præceptis sapientia sibi traditis allegorice explicandis; quippe qui verba existimarent significare eam rerum abditarum, quæ allegoriarum ope sint eruenda: atque hanc porro consuetudinem Therapeutas illos à majoribus accepisse, & à diuersis totius aëre xpi) θρόνῳ πολλὰ υπερέστη ἐς τοῦ ἀνθροποθρόνου ιδεῖς αἰδίνωσθε. Qui scilicet ipsorum auctores multa monumenta doctrina in allegorij posita reliquerunt. Hoc ipsum clarius Philonem his verbis repetere ait aliquibus interjectis Eusebius: *αἱ δὲ ἔργα τοῦ ιεροῦ γραμματοῦ τοῦ πάτρου ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιτελεῖσθαις. ἄπαντα δὲ τοῦ φρεσκού οὐρανοῦ τοῦτον εἰδεῖν. καὶ στοχεῖα πολὺ εἰσὶ τοῖς πατρὶς λόγοις, ψυχὴ δὲ τὸν ταντούριον τὸν ξένον αἰσθάνεται.* Interpretantur autem sacras Scripturas figurante per allegorias. Vnivera quippe Les virus illis animali similiis esse videtur: & corpus quidem ipsa esse verba, animam autem esse dilectionem & occultum sensum, qui affectavi non potest. Quam similitudinem Origenes quoque usurpat, ut superius dictum est. Itaque si stare velimus id quod scribit de Philone Photius Cod. 105. Εἰ δέ, οὐαὶ καὶ πάτερ ὁ ἀνθροποθρόνος ἐπιτελεῖσθαι τοῦ οὐρανοῦ τοῦ οὐρανοῦ. Ex eo, opinor, omnis allegorica Scriptura interpretatio in Ecclisiam irruendi habuit initium; & quod ait Bellarminus, Testamenti Veteris Scripturas Philonem primum exposuisse, ita accipendum est, primum eorum esse Philonem, quorum expositiones in Testamento Vetus ad hanc atatem pervenerunt. Cum veteres ergo Therapeutæ majorum suorum instituta persequentes Scripturam allegorice explanationibus illustrarent, hanc ab illis consuetudinem accepisse Philonem ipsum verisimile est, cuius luculenta in Scripturam allegoria supersunt. Aristobulus quoque Iudeus Philone vetustior Commentarius suis in Pentateuchum Mosis, allegorias inseruerat. At Porphyrius apud eudem Eusebium libr. 6. Histor. cap. 19, refert Origenem ex assida librorum Chæremonis Stoici, & Cornuti tractatione, haustum hunc allegoriarum modum ad Scripturas sacras transtulisse. Cur non & eo impulsum dicam Metrodori Lampacenii exemplo, quem narrat Tatianus totum Homerum in allegorias taxisse, & Heraclidis Pontici Homericarum allegoriarum scriptoris? Equidem præter superiori Paulum præcipue Origeni auctorem fuisse censeo, cur allegoricas expositiones sectarerit: is namque in Epistola ad Galatas per allegoriam dicta scisicit, quæ in Scriptura de Isaaco & Iacob, hoc ex ancilla nato, illo è libera, commemorantur. Inde Origenes libr. 4. contr. Cels. vñctas τοι, θεοταπιδας αιγας τοι βονοδοτις ιχνει θιδανοδοτης αιγας αβαδεν διονος τραπληθαρηδης, οι εις τη ιπατη διεζειρετης αιγας τοι θιδανοδοτης αιγας μει οι η νυχον απαρεμονοτης, η νυχον τοι ζεινοτης; que verba habentur Gal. 4. 21. Itaque arcessit è Paulo testimonios allegorias suas tueri confusiverat Origenes; velut illo Pauli è 1. Cor. 10. 4. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra; petra autem erat Christus; & isto è Cor. 3. 6. Qui & idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti, non literis, sed spiritu: Litera enim occidit, Spiritus autem vivificat: & reliquo capite, ac sequenti, ex quo illud